Modellen: Tankekartan

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Till modellen hör exemplet om skolan och tre blad att skriva ut eller skriva i på dator. Skriv ut veckans blad på A3: lärarens sida säger vilket. Exemplet är en egen bild.

Modellen	
Säg till gruppen	*”En tankekarta visar en sak och vilka delar den har. Saken står i mitten, och varje del har ett eget fält.”*
Modellens fråga	Vad beskriver texten, och vilka delar har det?
Den passar	när varje avsnitt handlar om en egen del av saken. Pröva om texten går att säga som *”saken har de här delarna”*. Om texten berättar i tur och ordning passar tidslinjen, och om den jämför två saker passar venndiagrammet.

Så läggs den	
Första gången	Visa exemplet om skolan och läs exemplets text högt, en mening i taget. Efter varje mening frågar du var den står i exemplet. Återge sedan texten ur exemplet, medan du pekar.
Exemplets text	Vår skola har fyra delar. Den största är klassrummen, där vi har lektioner. En annan del är matsalen, där alla äter lunch. Det finns också en idrottshall, med ett gym. Utanför ligger skolgården, där vi har rast. Många elever cyklar till skolan.
Mitten och fälten	Gruppen skriver saken i mitten, och varje fält får delens namn.
En lapp till	En post-it-lapp utöver delarna får platsen En lapp till, med ett namn som säger vart den hör. Fördjupningens lapp hör oftast till en del, och platsen heter då *”Hör till”* och delens namn. I exemplet heter den *”Hör inte till delarna”*.
Strecken	I fliken på strecket står textens ord för hur delen hör till saken, som *”den största”*, *”en annan del”* och *”också”*.
Återge texten	Börja med saken och delarna, som *”Vår skola har fyra delar”*, och ta sedan en mening för varje fält, med flikens ord.
Se upp	Fältet har inget namn: *”Vad heter delen?”* Ett tomt fält är inget fel.
Bladen	Blad 1 har fyra delar, blad 2 har delar med egna delar eller exempel, och blad 3 har sex delar.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.

Exemplet

Vad beskriver texten, och vilka delar har det?

Text: Vår skola

Vår skola

den största

en annan del

också

utanför ligger

Klassrummen

Där har vi lektioner.

Matsalen

Där äter alla lunch.

Idrottshallen

Där har vi idrott. Gymmet hör hit.

Hör inte till delarna

Många elever cyklar till skolan.

Skolgården

Där har vi rast.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Modellen: Tidslinjen

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Till modellen hör exemplet om skolan, här en skoldag, och tre blad att skriva ut eller skriva i på dator. Skriv ut veckans blad på A3: lärarens sida säger vilket. Exemplet är en egen bild.

Modellen	
Säg till gruppen	*”En tidslinje visar det som händer i tur och ordning. Stegen står efter varandra längs linjen.”*
Modellens fråga	Vad händer, och i vilken ordning?
Den passar	när texten berättar vad som händer i tur och ordning. Pröva om det finns ett först och ett sist i tiden. Om avsnitten beskriver delar av samma sak passar tankekartan, och om varje avsnitt förklarar nästa passar kedjan.

Så läggs den	
Första gången	Visa exemplet om skolan och läs exemplets text högt, en mening i taget. Efter varje mening frågar du var den står i exemplet. Återge sedan texten ur exemplet, medan du pekar.
Exemplets text	En skoldag har sin ordning. Först har vi samling i klassrummet. Sedan har vi lektion. Efter det äter vi lunch i matsalen. Till sist går vi hem. Matsalen har nya bord.
Linjen och stegen	Gruppen skriver det texten handlar om där linjen börjar. Varje steg har en siffra på linjen och ett fält med sitt namn.
En lapp till	En post-it-lapp utöver stegen får platsen En lapp till, med ett namn, som *”Hör till”* och stegets namn, eller ett streck till linjen. Är lappen ett eget steg drar ni linjen dit. I exemplet heter platsen *”Inget steg i dagen”*.
Flikarna	I fliken När står textens ord för när steget kommer, som *”först”*, *”sedan”* och *”till sist”*, eller ett årtal.
Återge texten	Börja med det texten handlar om, som *”En skoldag har sin ordning”*, och ta sedan en mening för varje steg, med flikens ord först.
Se upp	Två steg har bytt plats: *”Vilket kommer först? Visa var det står.”* Ett tomt steg är inget fel.
Bladen	Blad 1 har fyra steg. Blad 2 har också flikar för tiden emellan, för en text med årtal, och blad 3 har sex steg.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.

Exemplet

Vad händer, och i vilken ordning?

Text: En skoldag

Inget steg i dagen

Matsalen har nya bord.

En skoldag

1

När: först

Steg 1: Samling

Vi har samling i klassrummet.

2

När: sedan

Steg 2: Lektion

Vi har lektion.

3

När: efter det

Steg 3: Lunch

Vi äter lunch i matsalen.

4

När: till sist

Steg 4: Hem

Vi går hem.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Modellen: Venndiagrammet

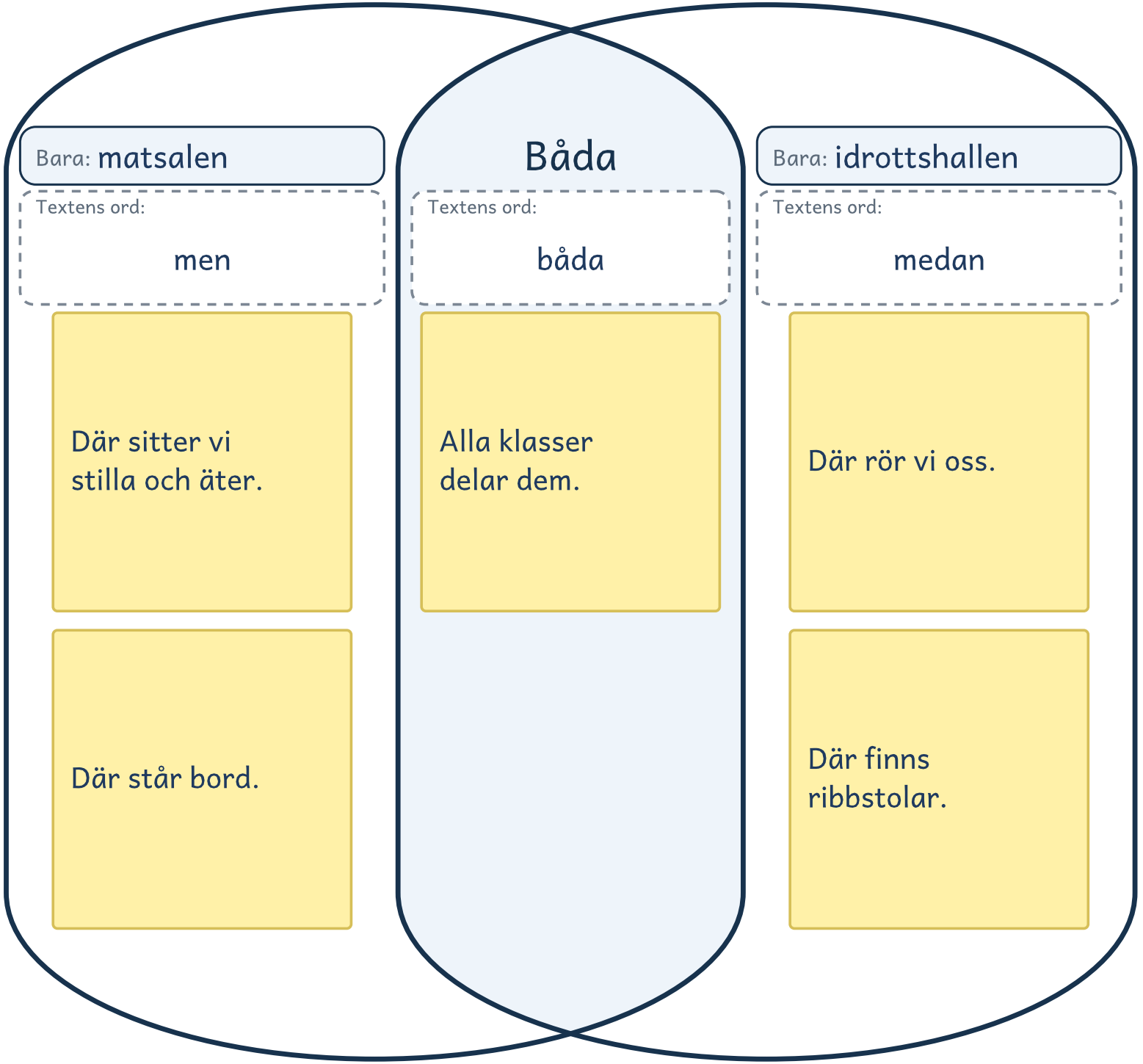
Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Till modellen hör exemplet om skolan, här två rum, och tre blad att skriva ut eller skriva i på dator. Skriv ut veckans blad på A3: lärarens sida säger vilket. Exemplet är en egen bild.

Modellen	
Säg till gruppen	*”Ett venndiagram jämför två saker. Varje sak har en ring. Där ringarna går in i varandra står det som gäller båda.”*
Modellens fråga	Vilka två saker jämförs, och vad är lika och vad är olika?
Den passar	när texten ställer två saker mot varandra. Pröva om texten säger vad som gäller båda och vad som bara gäller den ena. Om den handlar om en sak och sakens delar passar tankekartan.

Så läggs den	
Första gången	Visa exemplet om skolan och läs exemplets text högt, en mening i taget. Efter varje mening frågar du var den står i exemplet. Återge sedan texten ur exemplet, medan du pekar.
Exemplets text	Matsalen och idrottshallen är skolans två största rum. Båda delas av alla klasser. I matsalen sitter vi stilla och äter, medan vi rör oss i idrottshallen. Idrottshallen har ribbstolar, men matsalen har bord. Vaktmästaren heter Sam.
Ringarna	Varje ring är en sak och får sakens namn. Det som gäller båda ligger i mitten. Ett avsnitt kan ge två post-it-lappar, en i var ring.
En lapp till	En lapp utöver ringarna får platsen En lapp till, med ett namn som säger vart den hör: *”Hör till”* och sakens namn, med ett streck till ringen. I exemplet heter platsen *”Hör inte till jämförelsen”*.
Flikarna	I fliken på varje plats står textens ord för jämförelsen, som *”båda”*, *”medan”* och *”men”*.
Återge texten	Säg de två sakerna, sedan mitten och sist ringarna, med flikarnas ord, som *”Båda delas av alla klasser”*.
Se upp	Lappen ligger fel: *”Gäller det båda?”* En tom plats är inget fel.
Bladen	Blad 1 har två ringar, blad 2 tar en punkt i taget och har inga ringar, och blad 3 tar det lika före det olika.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.

Exemplet

Vilka två saker jämförs,
och vad är lika och vad är olika?

Text:

Två rum i skolan

Hör inte till jämförelsen

Vaktmästaren heter Sam.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Modellen: Kedjan

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Till modellen hör exemplet om skolan, här en regnig dag, och tre blad att skriva ut eller skriva i på dator. Skriv ut veckans blad på A3: lärarens sida säger vilket. Exemplet är en egen bild.

Modellen	
Säg till gruppen	*”En kedja visar hur det ena leder till det andra. Varje led i kedjan är något som händer, och pilen visar vad det leder till.”*
Modellens fråga	Vad händer, och vad leder det till?
Den passar	när varje avsnitt förklarar nästa. Pröva att fråga *”varför?”* om ett avsnitt. Står svaret i avsnittet före? Om sakerna bara händer efter varandra passar tidslinjen, och om någon löser ett problem passar Problem och lösning.

Så läggs den	
Första gången	Visa exemplet om skolan och läs exemplets text högt, en mening i taget. Efter varje mening frågar du var den står i exemplet. Återge sedan texten ur exemplet, medan du pekar.
Exemplets text	I dag regnar det. Därför är skolgården blöt. Det gör att vi har rast inne. Eftersom alla är inne blir det trångt i korridoren. Korridoren målades om i somras.
Överst och leden	Överst står det kedjan förklarar. I exemplet säger du det själv, eftersom ingen mening i texten gör det. Led 1 sätter i gång resten, och varje led får ett kort namn, som Regn.
En lapp till	En post-it-lapp som varken är orsak eller följd får platsen En lapp till. Ett namn eller ett streck till ett led visar vart den hör. I exemplet heter platsen *”Hör inte till kedjan”*.
Pilarna	I fliken på pilen står textens ord för att det ena leder till det andra, som *”därför”*, *”det gör att”* och *”eftersom”*.
Återge texten	Börja i led 1 och följ pilarna: *”I dag regnar det. Därför är skolgården blöt.”* Med *”eftersom”* börjar meningen i orsaken: *”Eftersom alla är inne blir det trångt i korridoren.”*
Se upp	Två led har bytt plats: *”Vilket leder till vilket?”* Efter *”eftersom”* och *”beror på”* kommer orsaken, och den står i ledet före pilen. Ett tomt led sist är inget fel.
Bladen	Blad 1 har fyra led, blad 2 en orsak och tre följder bredvid varandra, och blad 3 tre orsaker och en följd.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.

Exemplet

Vad händer, och vad leder det till?

Text: En regnig dag

Varför det blir trångt

Regn

I dag
regnar det.

därför

Blöt skolgård

Skolgården
är blöt.

det gör att

Rast inne

Vi har
rast inne.

eftersom

Trångt

Det blir trångt
i korridoren.

Hör inte till kedjan

Korridoren
målades om.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Modellen: Problem och lösning

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Till modellen hör exemplet om skolan, här matkön, och tre blad att skriva ut eller skriva i på dator. Skriv ut veckans blad på A3: lärarens sida säger vilket. Exemplet är en egen bild.

Modellen	
Säg till gruppen	*”Problem och lösning visar ett problem och hur någon löser det. Problemet står till vänster och lösningen till höger.”*
Modellens fråga	Vad är problemet, och hur löses det?
Den passar	när texten börjar med något som är fel eller svårt och berättar hur någon löser det. Pröva om texten säger vad någon gör åt det. Om den bara förklarar varför något händer passar kedjan.

Så läggs den	
Första gången	Visa exemplet om skolan och läs exemplets text högt, en mening i taget. Efter varje mening frågar du var den står i exemplet. Återge sedan texten ur exemplet, medan du pekar.
Exemplets text	Problemet är att matkön är för lång. Det beror på att alla kommer samtidigt. En lösning är att klasserna äter på olika tider. Det har lett till att kön är kort och att alla hinner äta. På fredagar är det pannkakor.
Platserna	Varje plats har sitt namn och sin fråga tryckta. Under dem skriver gruppen ett eget namn, som *”Lång kö”*.
En lapp till	En post-it-lapp utöver platserna får platsen En lapp till. Ett namn eller ett streck till en plats visar vart den hör. I exemplet heter platsen *”Hör inte till någon plats”*.
Pilarna	I fliken vid varje pil står textens ord för det som kommer efter pilen, som *”det beror på”* och *”en lösning är”*.
Återge texten	Följ pilarna och ta en mening för varje plats, med flikens ord: *”Problemet är att matkön är för lång.”*
Se upp	Lappen ligger fel: *”Svarar den på frågan?”* En tom plats är inget fel.
Bladen	Blad 1 har en lösning och blad 2 två. Blad 3 har orsaker, följder och lösningar, med lösningarna under problemet och utan egna namn.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.

Exemplet

Vad är problemet, och hur löses det?

Text: Matkön

problemet är

Problemet

Vad är fel eller svårt?

Lång kö

Matkön är
för lång.

en lösning är

Lösningen

Vad gör man åt det?

Olika tider

Klasserna äter
på olika tider.

det beror på

Orsaken

Vad beror det på?

Samma tid

Alla kommer
samtidigt.

det har lett till

Resultatet

Hur gick det?

Kort kö

Kön är kort.
Alla hinner äta.

Hör inte till någon plats

Pannkakor
på fredagar.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp